[א]ואם אמר לו על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב וכן היה [ה]רבן שמעון בן גמליאל אומר [ב]הערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה שמא יעשו קנוניא על נכסים של זה ויחזיר את אשתו: **גמ'** מאי טעמא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו גברא אשלימת לי גברא אשלימי לך מתקיף לה רב נחמן האי דינא דפרסאי אדרבה בתר ערבא אזלי אלא בי דינא דפרסאי דלא יהבי טעמא למילתייהו אלא אמר רב נחמן מאי לא יפרע מן הערב [ג]לא יתבע ערב תחלה תניא נמי הכי [ד]המלוה את חבירו על ידי ערב לא יתבע ערב תחלה ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יתבע ערב תחלה א"ר הונא מנין לערב דמשתעבד דכתיב [1]אנכי אערבנו מידי תבקשנו מתקיף לה רב חסדא הא קבלנות היא דכתיב (ג)[2]תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אלא [ה]אמר רבי יצחק מהכא [3]לקח בגדו כי ערב זר ובעד נכריה חבלהו ואומר [4]בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך נלכדת באמרי פיך עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעיך [ו]אם ממון יש לו בידך התר לו פיסת יד ואם לאו הרבה עליו ריעים אמר אמימר ערב דמשתעבד מחלוקת ר' יהודה ור' יוסי (א) לרבי יוסי דאמר [ז]אסמכתא קניא ערב משתעבד לר' יהודה דאמר אסמכתא לא קניא ערב לא משתעבד אמר ליה רב אשי לאמימר [ח]הא מעשים בכל יום דאסמכתא לא קניא וערב משתעבד אלא אמר רב אשי בההוא הנאה דקא מהימן ליה [ט]גמר ומשתעבד נפשיה: ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה כו': אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן [כ]לא שנו אלא שאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב והא מדקתני סיפא רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה (ב) לא יפרע מן הערב מכלל דתנא קמא סבר לא שנא הכי ולא שנא הכי חסורי מחסרא והכי קתני המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב במה דברים אמורים בשאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב [ל]וקבלן אף על פי שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן

רבן

ואם אמר לו על מנת כו'. בגמרא אמרינן חסורי מיחסרא והכי קתני כו' ומפרש לה: **בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב.** תחלה: **הערב לאשה בכתובתה.** ואין לבעל נכסים והיה בעלה מגרשה וצריך הערב לפרעה כתובתה מכיסו: **ידירנה.** הבעל הנאה על דעת רבים כדי שאין לו הפרה שלא יוכל להחזירה דחיישינן שמא דעתו להחזיר את אשתו ולאכול כתובתה לאחר שנתקבלה כתובתה מן הערב וקנוניא בעלמא הוא דעבדי בעל ואשתו על נכסיו של ערב: **גמ' מאי טעמא.** לא יפרע מן הערב דקסלקא דעתך השתא לא יפרע כלל קאמר מתני' דלא מהני ערבות אלא להכי שאם מת לוה או ברח אז יפרע מן הערב אך אם הלוה בפניו בשעה שתובע מלוה את חובו כיון שהעמידו ערב ללוה בפניו פטור: **גברא אשלמת לי.** הפקדתני הלוה על מנת שאם ימות או יברח שאפרע ממוני והרי אני מחזירו לך ותתבענו בדין ואני פטור: **מתקיף לה רב נחמן האי דינא.** דמתניתין שלא יפרע הערב כלום דינא דפרסאי הוא וקס"ד השתא דהכי קאמר שמנהג פרסיים לדון כן דאמר ליה גברא אשלמת לך: **בתר ערבא אזלי.** אף כשיש נכסים ללוה: **דלא יהבי טעמא למילתייהו.** שגם זה דבר שאינו הגון הוא לומר שלא יפרע מן הערב כלל א"כ מאי אהני ערבות אלא ודאי להכי נכנס בערבות שאם אין נכסים ללוה שישלם לו ערב תחתיו את הממון: **לא יתבע ערב תחלה.** דלא נעשה ערב אלא על מנת אם ימות הלוה או ימאן לבא לדין או שיחייבוהו בית דין ולא יהיה לו מה לפרוע אז יפרע מן הערב: **ואם אמר לו על מנת כו' יתבע מן הערב תחלה.** וכגון שאין נכסים ללוה דהכי מפרש' לה מתני' לקמן: **מנין לערב שמשתעבד.** באמירה בעלמא בלא קנין: **קבלנות.** לקמן [קעד.] מפרש תן לו ואני קבלן ובאמירה בעלמא הוי קבלן והכי מוכח לקמן בשמעתין [שם] אבל אם נשא ונתן ביד אמרינן לקמן [שם] דאין למלוה על הלוה כלום: **תנה אותו על ידי.** כלומר כאילו (ג) מקבלו בידי אחזירנו לך: **לקח בגדו.** למלוה קאמר קרא קח בגדו של ערב כי ערב בשביל איש זר דהיינו אמירה בעלמא דלא כתיב הכא קבלנות: **בני אם ערבת לרעך.** ממון או נוקשת באמרי פיך שחרפתו וגדפתו עשה זאת אפוא בני והנצל משני דברים הללו על כי באת בכף רעך דהיינו ממון שיש לו עליך לך התרפס התר לו פיסת ידך ותן לו מעותיו ורהב רעך על שחרפתו הרבה עליו ריעים ובקש מחילה: **רבי יהודה סבר אסמכתא לא קניא.** והיינו אסמכתא אם לא יפרע לך אני אשלם לך וכל דאי הוי אסמכתא סומך ובוטח בלבו שהלוה יפרענו ואילו היה יודע שלא יפרע הלוה לא היה נכנס בערבות: **דאסמכתא לא קניא.** דפסיקנא הלכה כרבי יהודה: **גמר (ד) ומשתעבד.** בלב שלם ושליחותא דערב קא עביד מלוה כאילו הוא עצמו הלוה: **לא שנו.** אפי' דאמר על מנת כו': **אע"פ שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן.** אם ירצה המלוה:

רבן

חסורי מחסרא והכי קתני. פירש ר"מ נכתב ידו חסורי מחסרא והכי קתני המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב הכי פירושו והכי הלכתא לא יתבע מן הערב תחלה אע"פ שאין לו נכסים (ה) ללוה דהיינו קרקעות אלא יתבע מן הלוה תחלה ואם הוא רחוק ימתין לו או ילך לשם לתבעו ולכופו דלא מחתינן לנכסי דערב (ו) דלמא אי איתיה הכא ללוה הוה יהיב ליה מטלטלי למלוה ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה תחלה כו' ולא יצטרך להמתין ולחזור אחר הלוה דמשום דלמא פרע ליה מטלטלין לא מטרחינן ליה למלוה כיון דאתני וכגון שאין נכסים ללוה דהיינו קרקעות כדמסיק ואזיל בד"א כו' אבל יש נכסים ללוה דהיינו קרקעות יתבע הלוה תחלה ויכופנו ולא נטריח את הערב כיון דאיגלאי מילתא שיכול להפרע מן הלוה אבל כשאין נכסים ללוה ואתני ממי שארצה אפרע מספיקא לא מטרחינן לחזור ולהמתין ללוה אלא יפרע מן הערב כדפרישית וקבלן אף על פי שיש נכסים כו' וחמש מדות בערבות א' המלוה על ידי ערב ולא אתני ממי שארצה אפרע תובע הלוה תחלה בב"ד בין שיש לו ובין שאין לו נכסים ללוה ואם לא יוכל לכופו ללוה ולא ליית דינא נכנס לביתו של ערב ב' אם התנה ממי שארצה אפרע ואין לו נכסים ללוה דהיינו קרקעות נפרע מן הערב תחלה פי' אם ירצה לדון עם הערב תחלה ואם ירצה יתבע מן הלוה תחלה כדאמרינן אם אמר ממי שארצה אפרע יפרע מן הערב ש"מ דברצון המלוה תליא מילתא ג' ואם יש לו נכסים ללוה אפילו אתני נפרע מן הלוה תחלה ד' וקבלן דהיינו תן לו ואני נותן לך בין יש לו נכסים ללוה בין אין לו נפרע מן הערב תחלה ה' נושא ונותן ביד יפרע מן הערב ולא מן הלוה שאין למלוה על הלוה כלום ואם לא מצא שום (ז) להפרע מן הערב חוזר על הלוה מדר' נתן דקיימא לן כוותיה אפילו בבעל חוב דעלמא וכולהו ערבין בעי קנין בר מקבלן וערב בשעת מתן מעות וקבלן דהיינו תן לו ואני אתן לך אי נמי שאינו מזכיר לשון הלואה(ח) אלא לשון פרעון דקאמר ט) ייט"י דוכראי ולא קאמר י) ייט"י דיכראי דהלכתא כרבא ולא לימא ואני קבלן וקונין בכליו של קונה וכגון דנקיט ביה שלש על שלש דבציר מהכי לא מהני אם אינו כלי ואין חילוק בין עור לשק כדאמרינן בשנים אוחזין (ב"מ דף ז.) כיון דנקט ביה שלש על שלש לשון רבינו תם ואם היה כתוב בשטר שנעשה פלוני בן פלוני קבלן אומר ר"י דהוי קבלן דאע"ג דלא כתב בו תן לו ואני נותן לך שלא פירש היאך אמר מכל מקום קבלן קאמר דהוי:

מקמי

עין משפט נר מצוה

קכו א מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף יד:

קכח ב מיי' פ"ו מהל' אישות הלכה ט ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין מח טור וש"ע אה"ע סימן קב סעיף ד:

קכט ג מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף ה:

קל ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ב:

קלא ה ו מיי' שם הל' ד ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף יד וט עיין בטור:

רבינו גרשום

כדמפרש בגמ' לא יתבע ע"י בתחלה: ואם אמר. בשעת הלואה: על מנת שאפרע ממי שארצה. יפרע מן הערב. וביוצא בו אמר רשב"ג הערב לאשה בכתובתה בשביל בעלה והיה בעלה מגרשה. ואין לבעל נכסים לפרוע כתובתה ידירנה הנייה. שלא יחזירנה לעולם ויפרע לה הערב כתובתה שאם אינו מדירה איכא למימר קנוניא עשו ביניהן על נכסיו של זה הערב ושוב כשיפרע לה הערב כתובתה יחזיר לו זה את אשתו ויאכל נכסיו של ערב: מאי טעמא. לא יפרע מן הערב: דאמר לו ערב גברא אשלמית לי. כלומר לוה הפקדת בידי שאהיה ערב שלא יברח וגברא אשלימי לך. כלומר לוה אשלמיתי לך אותו אדם עצמו אני אחזירו לך שוב אינו נזקק לך: האי דינא דפרסאי הוא. דדיינין בנוותא שאין יודעין לעיקר הדין אלא פוטרין לאלתר הנתבע כמו שנראה להם לפי שעה: אדרבה פרסאי בתר ערבא אזיל (א) דבר תימה הוא האיך יכול ערב לסלק עצמו ולומר לו גברא אשלמת לי וכו' והלא יכול לומר לו המלוה אי לא את לא הוה נפקי זוזאי מתותת ידאי. ואלא מאי לא יפרע מן הערב תחלה אלא ללוה תחלה יתבע ואם אין (יפרע) נכסים ללוה יפרע מן הערב: תניא נמי הכי. כדאוקימנא דודאי לא יפרע לא יתבע הוא: לקח בגדו כי ערב זר. אלמא דמשתעבד כו' ולמה קרא נמי דכתיב תקעת לזר כפיך וגו' לך התרפס ורהב רעיך או תפרע לו או הרבה עליו רעים לפייסו שיתן לך זמן עד שתפרע לו על יד על יד: ולר' יוסי דאמר אסמכתא קניא ערב משתעבד. דערבות נמי אי הוי כמו אסמכתא שהוא דאי כלומר דאי לא פרע לך לוה פרעי לך אנא וגמר ומשעבד נפשיה בלב שלם: לא שנו. דהיכא דאמר על מנת שאפרע ממי שארצה שיפרע מן הערב אלא בשאין נכסים ללוה: מכלל דתנא קמא סבר לא שנא יש לו לא שנא אין לו. יגבה מן הערב וקשיא לר' יוחנן: ואמר לך חסורי מחסרא והכי קתני כו'. והא דקא דייקת מכלל דתנא קמא סבר לא שנא הכי ולא שנא הכי דיפרע מן הערב בקבלן קאמר. דקבלן אע"פ שיש נכסים ללוה הפרעון מן הקבלן: ורשב"ג סבר אחד זה ואחד זה אחד ערב ואחד קבלן ביש נכסים ללוה לא יפרע מהם:

מסורות הש"ס

א) [ערכין כג.], ב) [לקמן קעד.], ג) [כך מילתא הגה אותו וגו' דאמרן הוא דאמר אנכי יהודה אמר אנכי אערבנו. ומהרש"א ב"ח נדחק לישב הפליאה זו ואמנם דע שטעות שלאותות פרשת מקץ מקן סי' ל"ח כהי"ל א"ל רב חסדא התם יהודה גופיה לוה הוא דכתיב שלחה הנער אתי אלא א"ר חסדא מהכא בני אם ערבת לרעך וכו'], ד) ב"מ קטו., ה) [יומא פו.], ו) ב"מ קטו., ז) [לעיל קסח. וש"נ], ח) [ב"ק נה: וש"נ], ט) רש"ל וגי' רש"א לא לשון, י) פי' אני רוצה לפרוע לך.

תורה אור השלם

1 אָנֹכִי אֶעֶרְבֶנּוּ מִיָּדִי תְּבַקְשֶׁנּוּ אִם לֹא הֲבִיאֹתִיו אֵלֶיךָ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחָטָאתִי לְךָ כָּל הַיָּמִים: בראשית מג ט

2 וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל אָבִיו לֵאמֹר אֶת שְׁנֵי בָנַי תָּמִית אִם לֹא אֲבִיאֶנּוּ אֵלֶיךָ תְּנָה אֹתוֹ עַל יָדִי וַאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ: בראשית מב לז

3 לְקַח בִּגְדוֹ כִּי עָרַב זָר וּבְעַד נָכְרִיָּה חַבְלֵהוּ: משלי כ טז

4 בְּנִי אִם עָרַבְתָּ לְרֵעֶךָ תָּקַעְתָּ לַזָּר כַּפֶּיךָ: נוֹקַשְׁתָּ בְאִמְרֵי פִיךָ נִלְכַּדְתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ: עֲשֵׂה זֹאת אֵפוֹא בְּנִי וְהִנָּצֵל כִּי בָאתָ בְכַף רֵעֶךָ לֵךְ הִתְרַפֵּס וּרְהַב רֵעֶיךָ: משלי ו א-ג

הגהות הב"ח

(א) גמ' לר' יוסי דאמר אסמכתא. נ"ב דף קסח ע"א: (ב) שם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב מכלל דת"ק: (ג) רשב"ם ד"ה תנה אותו כו' כאילו קבלתיו בידי: (ד) ד"ה גמר ומשעבד נפשיה בלב שלם: (ה) תוס' ד"ה חסורי וכו' אע"פ שאין לו נכסים ידועים ללוה: (ו) בא"ד לנכסי דערב דדלמא אי הוה איתיה ללוה הבא הוה יהיב כו' שארצה תחלה אינו צריך להמתין ולחזור: (ז) בא"ד לא מצא שום דבר להפרע וכו' בבעל חוב דעלמא וכ"ש הבא וכולהו ערבין בעי קנין וכו' וקבלן היינו תן לו וכו' אי נמי אינו מזכיר:

מוסף רש"י

קנוניא. ערמה (שבועות לב.). לא יתבע ערב תחלה. עד שיתבע מן הלוה ולא יהא לו מה לפרוע (בכורות מח.) אין נכון להטריח את הערב תחלה דלמא מפלי ליה לוה (לקמן קעד.). תקעת לזר כפיך. בשביל זר לערבו בממון או אם נוקשת באמרי פיך, שקנטתו בדברים, עשה זאת והנצל כי באת בכף רעך על עסקי ממון, לך התרפס יד ופרע לו, ועל מוקש אמרי פיך אם הקנטתו רהב רעך, הרבה רעים לבקש הימנו מחילה, רעיך נחרת דקרא מלא כתיב, לשון רעים (יומא פז.) לו: עשה זאת והנצל התרפס יד אם ערבת, ואם לא ערבת אלא נוקשת באמרת דברים, רהב רעיך, הרבה עליו רעים לבקש מחילה. אם ממון יש לו בידך, אם נעשה לו ערב, ואם נוקשת בדברים רהב רעיך (ב"מ קטו.). אסמכתא. הבטחת נתחית שאדם מבטיח את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקיים תנאו יתן לך וכך (ב"מ מח.) שיהיו דבר דלאו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שלא, דסבור שהוא יכול לנצח ופעמים שמנצחין אותו (סנהדרין כד:) הבטחת דבר לחבירו על מנת שיעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן ובשיגיע הזמן ילנם ולא יוכל לקיים, לא קניא. ואלו נפסק בתנאו ולא יפקיד בכך, ודיני אסמכתא מפורשין בב"מ בפ' איזהו נשך ובפ' המקבל (לעיל קסח.).

א) נראה דחסר כאן וצריך לציין על הגמ' אלא בי דינא דפרסאי דלא יהבי טעמא למילתייהו. דבר תימה הוא וכו'. ב) אולי צ"ל ולמד מכך קהלא נמי וכו'.